

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ В ОСВІТІ ДОРОСЛИХ

Сучасний соціум демонструє тенденцію до об'єднання свого досвіду, щоб зробити функціонування індивідуума в ньому комфортним та більш ефективним. Зміни, що відбуваються у світі, продиктовані розвитком технологій виробництва, комунікації, взаємодії з навколишнім середовищем. Формування нових навичок є запорукою успіху, як у професійному так і повсякденному житті. Іншомовна компетенція стає ключем доступу до інформації, що оновлюється щоденно в умовах змін та відкриттів.

Ключові слова: формування навичок, соціальні зміни, технологічний розвиток, уніфікація світового досвіду, іншомовна компетенція, дорослий студент.

Постановка проблеми. Основними перепонами на шляху до формування нових навичок у дорослих є відсутність цілісної системи навчання, яка б базувалася на принципі відповідності фізично-психологічних характеристик студента методичі викладання обраного предмету. Відсутність єдиної бази даних з освіти дорослих, фрагментарний характер досліджуваних понять, прізввів до того, що сьогодні немає єдиної думки про те, якого студента слід відносити в категорію «дорослий», наскільки ефективною буде методика середньої освіти у застосуванні до професійно зрілої людини, які особливості сприйняття нової інформації таким студентом, в чому проблемність навчання сформованого індивідуума, яка роль педагога в даному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В Україні питаннями освіти дорослих займалися такі науковці, як: О. Аніщенко, Н. Бугасова, В. Буренко, О. Вознюк, М. Гордієнко, О. Давиденко, В. Давидова, С. Зінченко, Л. Лук'янова та ін. Проблематика формування іншомовних навичок у дорослих стала предметом дослідження у працях Л. Балахадзе, О. Баніт, Ю. Барабаш, Н. Білан, О. Вашило, Н. Глушаниці, О. Жижко, І. Задорожної та ін.

Теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що проблема розвитку освіти дорослих в Україні в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття була предметом цілісного наукового дослідження, але недостатньо уваги дослідників приділено, на нашу думку, систематизації базових понять і положень освіти дорослих [3].

Мета статті – відновлення цілісності розуміння процесу освіти дорослих, встановлення відповідності між сучасними методами формування іншомовних компетенцій та характером засвоєння нової інформації у зрілому віці, визначення основних принципів відбору ефективних методик навчання, які б відповідали особливостям поведінки дорослої людини.

Результати дослідження. Основними принципами, якими керується методологія освіти дорослих на сучасному етапі, є: цілеспрямованість, мобільність, оновлення засобів та форм навчання, гуманізм, креативність, андрагогічність, індивідуалізм, самостійність, фізіологічно-вікова відповідність. Ці критерії набувають особливого значення, коли згадуються у контексті навчання дорослого студента.

Цілеспрямованість, за даних умов, є результатом необхідності оновлення чи формування певних навичок з метою реалізації людини у соціумі. Методика сучасної іншомовної літератури з формування іншомовних навичок, керуючись принципом відповідності цілям, має професійно спрямований зміст, та розробляється для певного професійного контингенту студентів, наприклад: англійська мова для туризмознавців, економістів, медиків, науковців, логістів, істориків, вчителів, будівельників, менеджерів та ін.

Формуванню мотивації у навчанні дорослих сприяє акцентування уваги на можливості професійного росту за умов оволодіння мовою; слугування нею в процесі ознайомлення з фаховою літературою; визначення перспектив обміну досвідом із закордонними колегами та спеціалістами.

Принцип мобільності був притаманний освіті дорослих

завжди. Мандруючі лектори та групи на початку ХХст. були типовими для Європи, а кожен, хто прагнув отримати знання у певній галузі, брали участь у відкритих дискусіях та конференціях, лекціях. Проте ще раніше, у 1840р. І.Пітман з Великобританії, навчав стенографії через листування.

Сьогодні в європейському освітньому просторі успішно функціонує школа дистанційного навчання ЄШКО, де курси іноземних мов були першими та найпопулярнішими серед напрямків роботи компанії. Доступність форм навчання та їх різноманітність є основною вимогою людини, яка є учасником сучасного інформаційного соціуму. Нові форми та методи навчання є критерієм розуміння потреб дорослого студента. Вебінари, інтернет-консультування стали невід'ємними засобами дистанційного навчання. Такі відомі в Україні освітні бренди як British Council, Longman, Oxford ініціюють постійні міжнародні онлайн-вебінари для вчителів іноземної мови, студентів, здобувачів міжнародних сертифікатів, видавців з метою для консультування щодо нових тенденцій у сфері іншомовного навчання.

Наближеність змісту навчання середовищу, в якому проживає індивід, відповідає ідеї гуманізму навчання. Можливість відчувати себе учасником реалізації інноваційних освітніх технологій є запорукою формування критичного мислення, сучасного розуміння освітніх потреб особистості, що забезпечує мотивацію та підвищує ефективність засвоєння і відтворення інформації. Соціально-гуманістичний підхід забезпечив розгляд суб'єктних відносин між викладачами та дорослими учнями, які мають характеризуватися гармонійною взаємозалежністю. Цей підхід дав можливість розглядати освіту дорослих як життєву необхідність, коли кожен етап навчання наповнюється новим змістом, організаційно-педагогічними формами, методами й нетрадиційними підходами до інтегрування індивідуальних, професійних, соціальних аспектів життєдіяльності дорослої людини [3, с.8].

Принцип креативності під час вивчення іноземної мови реалізується через можливість варіювати техніки та методи згідно індивідуального бачення ситуацій, відношення до розмовної тематики, досвіду, сприйняття.

Креативність андрагога завжди сприймається позитивно та мотивує до пошуку нового, особливо в контексті навчання дорослих. Психологічні бар'єри, характерні для людини, яка повертається до студентської аудиторії через певний час після здобуття професійної освіти, є найтиповішими перепонами до оновлення знань. Відсутність активної творчої діяльності учня під час уроку, звичка пасивного слідування вказівкам педагога під час шкільного уроку, здобута у юнацькому віці, часто призводять до того, що дорослий студент переносить відповідальність за успішне навчання на інших, хоча творчий підхід зміг би підвищити результат навчання.

Один із методів навчання, який цікавий у будь-якому віці, є гра. Уявна соціальна роль, яку приміряє на себе студент під час діалогічного висловлювання, дозволяє максимально наблизити його до можливих життєвих ситуацій, зняти психологічний бар'єр, проявити кмітливість. Відомо, що вивчення мови

відрізняється від вивчення історії тим, що вимагає багато практики. Щоб вивчити історію, її не потрібно «проживати», проте без залучення постійної розмовної практики у процес навчання мовних навичок не сформувати. Мова – це процес адаптації свідомості до нового типу мислення, сприйняття та відтворення. Можна завчити нові слова, проте щоб змусити їх «служити» меті, а саме – спілкуванню, необхідно практикувати їх вживання у соціальному середовищі.

Неодноразово наголошувалась зміна ролі педагога в освіті дорослих: від учителя до куратора процесу. Фізіологічно-вікові характеристики дорослих студентів змушують андрагога керуватися принципом індивідуалізму під час спілкування з ними. Психологічні навички того, хто навчає, мають велике значення, адже сформовані особистості притаманні стійкі морально-етичні норми поведінки, власне бачення процесу, індивідуальний характер взаємодії з колективом, в якому основна відповідальність за створення комфортного навчального клімату лягає на педагога. Знання іноземної мови – це, перш за все, вміння висловлювати свої інтенції, і активне спілкування повинно стати ключем, що відкриває та завершує урок. Монолог та діалог, обмін думками та демонстрація вивченого матеріалу вдома, допоможуть встановити дружню атмосферу, відсутність якої може призвести до зникнення мотивації у колективі, де ми працюємо зі сформованими особистостями.

Створення сприятливого соціально-психологічного клімату, що залежить як від педагога, так і студентів, сприяє формуванню ціннісного ставлення до іноземної мови як засобу формування професійної іншомовної компетентності, ціннісно-мотиваційного погляду, формуванню впевненості у власних можливостях, взаємобміну та взаємозбагаченню студентів професійною іншомовною інформацією, забезпечує взаємодопомогу у формуванні й прояві професійної іншомовної компетентності, сприяє формуванню особистісних якостей, необхідних для здійснення професійної іншомовної комунікації (аутентичність, чіткість, конкретність, ініціативність, толерантність, уважність, контактність, тактовність, увічливість, ерудованість тощо) [1, с.5].

Самостійна робота студента є важливим компонентом освіти сьогодні. Проектні роботи, індивідуальний пошук,

дослідження заданих питань є пріоритетними методиками формування у студента необхідних навичок. Принцип самостійності активує у свідомості пізнавальні процеси, збільшує інтерес та відчуття відповідальності за нові відкриття. Людина стає більш впевненою у власних здібностях, адже час, проведений у пошуках інформації, формують експерта з певної теми, що мотивує та надихає на нові здобутки. Крім цього, фактор часу та можливість організації його згідно особистої зайнятості, змушують віддавати на самостійне опрацювання певний обсяг навчального матеріалу.

Ще у 1927 р. був представлений звіт, у якому було науково обгрунтовано, що здатність до навчання людини дуже мало змінювалася після 20 років, хоча до цього була розповсюджена протилежна думка. Лише 1% групи показали проблемність до навчання після 25 років, що виявилось у швидкості засвоєння та відтворення інформації, проте не глибини знань. Такі фізичні характеристики, як зниження показників зору та слуху, могли легко компенсуватися більшим форматом роздаткового матеріалу, гучнішими аудіо презентаціями та темпом змін під час уроку [5].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Зміни, якими характеризується життя в сучасному соціумі, ставлять виклики перед системою освіти загалом та її компонентними складовими зокрема. Освіта дорослих довела своє право на існування і стала вимогою часу. Формування нових навичок є невід'ємною складовою професійного життя. Комунікативні навички є найважливішими компетенціями професійної діяльності фахівця будь-якої галузі. Чітке розуміння того, кого навчає андрагог, особливості дорослості, принципи засвоєння та відтворення знань дорослою людиною є запорукою динамічного накопичення та застосування знань на практиці.

Перспективою подальших досліджень вважаємо дослідження методології навчання дорослих, пошук нових форм навчання дорослих, удосконалення теоретичного апарату задля здійснення ефективної практики у навчанні дорослих студентів, виявлення тенденцій розвитку освіти дорослих в Україні в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, обгрунтування перспективних напрямків розвитку освіти дорослих в Україні та Європі.

Список використаних джерел

1. Демченко Д.І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів у фаховій підготовці: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Д.І. Демченко ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. — Х., 2010. — 20 с.
2. Закревська С. Неформальна освіта дорослих в Україні та в країнах Європейського Союзу: феномен, історія, значення / Світлана Закревська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. Збірник наукових праць. – 2011. - №3. Ч.1. – С. 294 - 305.
3. Сігаєва Л.Є. Тенденції розвитку освіти дорослих в Україні (друга половина ХХ - початок ХХІ століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Л.Є. Сігаєва ; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. — К., 2010. — 41 с.
4. Havighurst R. (1970). Developmental tasks and Education. New York. (in Eng.)Milana M., Holford J. (2014). Adult Education Policy and the European Union. Theoretical and Methodological Perspectives. - Sense publisher, 195p.(in Eng.)
5. Knowles, Malcolm S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education*. Cambridge. 62p. (in Eng.) Retrieved from http://www.umsl.edu/~henschkej/articles/a_The_%20Modern_Practice_of_Adult_Education.pdf
6. New World Encyclopedia. *Adult Education*. Retrieved from http://www.newworldencyclopedia.org/entry/Adult_education
7. Pépin, L. (2006). *The history of European cooperation in education and training*. Brussels: EU Publications Office.
8. Rassmussen P. (2014). *Adult learning policy in the European Commission*. Research on the education and learning of adults, Sense publisher, P.17-35 (in Eng.)

Современный социум демонстрирует тенденцию к объединению своего опыта, чтобы сделать функционирование индивидуума в нем комфортным и более эффективным. Изменения, происходящие в мире, спродуцированы развитием технологий производства, общения, взаимодействия с окружающей средой. Формирование новых навыков является залогом успеха как в профессиональной, так и повседневной жизни. Иноязычная компетенция становится ключом доступа к информации, которая обновляется ежедневно в условиях изменений и открытий.

Ключевые слова: формирование навыков, социальные изменения, технологическое развитие, унификация мирового опыта, иноязычная компетенция, взрослый студент.

Modern society shows a tendency to unification of their experience to make the functioning of the individual in it more comfortable and efficient. The changes taking place in the world, produced the development of production technology, communication, interaction with the environment. Forming new habits - is the key to success, both professional and everyday life. Foreign language competence is a key access to information that is updated daily in terms of change and discovery. The main barriers to the formation of new skills in adults is the lack of an

integrated training system that would be based on the principle of matching physical and psychological characteristics of student to the teaching methodology. The lack of a unified database of adult education, fragmented studied concepts led to the fact that today there is no consensus about which student should be classified as an «adult»; how effective are the method of secondary education if applied to professionally formed person; what is the role of a teacher in this process. The article is aimed at presenting clear vision of the term «andragogue», characteristics of adult conscious comprehension, principles of teaching the adults. Turn to history, analysis of the ideas of those who stood at the origins of the adult education theory formation enables understanding of trends and categories, allows the creation of new concepts and principles. Helping the learner diagnose their needs, planning the activities that would produce the desired effect, creating the conditions, selecting the most effective methods, providing human and material resources that will help to learn, measure the outcomes of the learning experience, to satisfy needs and goals had been described by Knowles as the main andragogue's activity.

Key words: skills, social change, technological development, unification of world experience, foreign language competence, adult student.

УДК 372.881.116.12

Хома Ольга Михайлівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ОРФОГРАФІЧНІ ВПРАВИ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРАВОПИСНИХ УМІНЬ

У статті розглядається проблема формування правописних умінь на уроках української мови в початкових класах. Орфографічні вправи визначено одним із практичних методів навчання правил написання слів. Автором розглянуто ключові поняття до теми статті, з'ясовано стан сформованості в молодших школярів правописних умінь. Сформульовано умови ефективності уроку у процесі засвоєння правил написання слів, виокремлено види орфографічних вправ, подано методику їх проведення.

Ключові слова: орфографія, правописні уміння, орфографічна вправа, списування, диктант.

Постановка проблеми. Початкова школа є основною ланкою у формуванні в учнів культури писемного мовлення. Знання з основ орфографії молодші школярі отримують упродовж чотирьох років навчання. Сьогодні оновлена програма з української мови містить низку змін. Наприклад, доповнено правилами переносу з буквосполученнями дж, дз, йо, бо, словами з апострофом; у 2 класі вилучено повністю теми про ненаголошені голосні та спільнокореневі слова, перенісши їх у 3 клас; змінено перелік окремих словникових слів та інші. Потреба внесення змін у навчальну програму спричинена тим, що знанневий підхід в оволодінні мовною системою не дав позитивного результату. Певна частина учнів відчувала труднощі в застосуванні правил правопису.

Сьогодні у навчально-виховний процес початкової школи поступово, але впевнено влітаються новітні інформаційні технології. На зміну старим методикам приходять сучасні, розвивальні, що передбачають, окрім звичайного навчання, всебічний розвиток особистості. Це зумовило пошук нових підходів та удосконалення традиційних методів до навчання основ орфографії у початковій школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод практичних вправ досліджувався низкою науковців (В.Бондар, М.Вашуленко, О.Савченко, М.Фіцула, В.Ягунов та ін.). В галузі методики навчання української мови в початковій школі М.Вашуленко розроблено методи і прийоми вивчення основ орфографії [4]. Г.Коваль, Н.Деркач, М.Наумчук визначено види та критерії систематизації орфографічних вправ [3].

М.Наумчук укладений «Словник основних термінів», в якому тлумачиться значення орфографічної термінології [5]. Методиці навчання основ орфографії присвячені наукові статті О.Біляєва, В.Вітюк, К.Пономарьової, І.Хом'яка та інші. Відтак, В.Вітюк [2] визначає етапи формування правописної грамотності і відповідно вправи: репродуктивні, продуктивні, конструктивні, творчі завдання, робота над помилками.

Досліджуючи методичну систему формування образного мислення, О.Плис [6, с.3] запропоновано інноваційні методи навчання («Листівки», «Входження в картину», «Фотограф» та інші), які передбачають застосування навчальних диктантів.

Таким чином, у сучасній методиці система орфографічних вправ розроблена на належному рівні, проте слід урахувати вимоги соціокультурної лінії Державного стандарту початкової загальної освіти галузі «Мови і літератури» до мовної освіти та зміни в оновленій програмі з української мови.

Мета статті – з'ясувати значення орфографічних вправ у

формуванні правописних умінь, визначити види та методику проведення окремих із них.

У сучасній лінгводидактиці сформульовано поняття: «орфографічні вправи». «Орфографічні вправи: звуко-буквений аналіз слів, знаходження різниці між звучанням і написанням, аналіз орфограм, віднесення їх до тієї чи іншої категорії, відповідно до принципів орфографії або до типів орфографічних правил; орфографічне коментування тексту, орфографічний розбір; диктанти; робота з орфографічними завданнями, робота з орфографічними словниками та довідниками; вирішення орфографічних задач; побудова алгоритмів вирішення орфографічного завдання; промовляння слів і тексту; складання словничків; самоперевірка чи взаємоперевірка текстів; виправлення помилок і пояснення їх причин. Орфографічні вправи комбінуються з граматичними, фонетичними, словотвореннями, орфоепічними вправами [5, с. 34].

«Орфографічні вправи – це вправи, що виробляють уміння й навички грамотного письма на основі дотримання орфографічних правил. Виділяють такі орфографічні вправи: списування, диктанти, орфографічний розбір, вправи з орфографічним словником, довільне письмо (добирання слів з орфограмами), вправи з розвитку мовлення (переклади, перекази, твори), що містять і орфографічні завдання. Орфографічні вправи передбачають розпізнавання орфограм задля вироблення вмінь; обґрунтування написаного; дописування слів, вставлення пропущених букв тощо» [8, с. 177].

Психологічна література розглядає орфографічні вміння як орфографічні дії, засновані на чіткому усвідомленні орфограм і правил, а також операцій із застосування цих правил [4, с.278]. Серед шляхів оволодіння правописною навичкою визначено: перший – як процес повільного накопичення зорових образів слів унаслідок довготривалого механічного списування; другий – формування орфографічної грамотності, що пов'язано з роботою мислення, виконання різних видів лінгвістичного аналізу, усвідомлення правил правопису [4,с279].

Правописні уміння розглядаються нами як готовність молодшого школяра у процесі писемного мовлення застосовувати правила написання слів, що ґрунтуються на знаннях, навичках, сформованих у процесі виконання орфографічних вправ.

У практиці роботи початкової школи види вправ об'єднано в такі групи: 1) списування; 2) диктанти; 3) орфографічний розбір; 4) робота з орфографічним словником; 6) вправи з розвитку мовлення (перекази, твори), які включають орфографічні завдання.